

Питецкая Н. И. Особенности проявления синдрома эмоционального выгорания среди студентов-медиков

Работа посвящена изучению такой важной проблемы как синдром эмоционального выгорания. Целью работы явилось исследование психологических особенностей синдрома эмоционального выгорания у иностранных студентов-медиков. Проведен сравнительный анализ особенностей проявления эмоционального выгорания у студентов в зависимости от языка обучения.

Ключевые слова: синдром эмоционального выгорания, студенты-медики.

Pitetskaya N. Features of burnout among medical students Kharkiv National Medical University

The scientific work is devoted to the study of such common problem like burnout syndrome. The aim of the work was to study the psychological characteristics of burnout among foreign medical students. A comparative analysis of the characteristics manifestation of burnout among students, depending on the language of instruction.

Key words: burnout syndrome, medical students.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2015 р.

Прийнято до друку 14.05.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378.011.3-051:61

А. В. Радченко

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНІ УМОВИ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ОСНОВ ЗДОРОВ'Я**

Упровадження інноваційних, зокрема інтерактивних, технологій у навчальний процес дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Студент стає співавтором лекції, семінарського заняття тощо. Підхід до учня, який перебуває в центрі процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Він полягає насамперед у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і як наслідок – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, умінь і навичок, яких набули студенти. У працях деяких науковців цей новий підхід має назву «навчання за методом участі» [3; с. 237], «кооперативне навчання» [5], коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення,

аргументування власного погляду. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення та мовлення. Інноваційне навчання у вищій школі передбачає докорінну зміну методичних стереотипів.

За умов інноваційного навчання особа сприймає себе позитивно, відкрита життєвим ситуаціям, приймає рішення, діє вільно, невимушено, незалежно від когось чи чогось, безпосередня, доброзичлива, поважає творчий підхід, не лякається спонтанних рішень. Актуальним при розробці другої педагогічної умови вважаємо також використання поняття «навчальна співпраця». Аналіз робіт [1; 2; 3; 7] показав, що це поняття трактується неоднозначно і як поняття використовується нарівні з іншим поняттям – «спільна навчальна діяльність». Під спільною навчальною діяльністю розуміють особливий тип соціально організованих взаємодій і взаємин між викладачем та студентами, що забезпечує перебудову всіх компонентів структури індивідуальної пізнавальної діяльності з об'єктом засвоєння за рахунок створення спільності сенсу, цілей, способів досягнення результату й формування саморегуляції індивідуальної діяльності за допомогою форм співпраці між усіма учасниками процесу навчання під впливом змін. Спільна навчальна діяльність – це спільність, що виникає в процесі навчання. Вона розглядається також як мотивуюча основа переходу суб'єкта від прагматичного до пізнавального ставлення до світу, до становлення усвідомленої саморегуляції як суб'єкт пізнавальної діяльності. Спільна навчальна діяльність викладача зі студентами, на відміну від кооперації індивідуальних зусиль, де здійснюється відтворення індивідуальної діяльності, проводить нового суб'єкта навчальної діяльності. При використанні різних інтерактивних технологій навчання основний акцент робився на організацію спільної навчальної діяльності в макро- або мікрогрупах, що у свою чергу сприяло вдосконаленню професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я.

Сучасній школі потрібний учитель, який готовий і здатний здійснювати навчання та виховання із застосуванням системи багатоваріантних методик і технологій, виявляти творчий підхід до організації навчально-виховного процесу на різних рівнях складності й домагатися постійного самовдосконалення власної особистості. Побувавши учасником таких технологій навчання, студент, працюючи вчителем, зможе сміливо сам їх упроваджувати в практику своєї роботи, для нього не буде ніяких таємниць в організації такої роботи, ніщо не буде для нього новим, він зможе творчо наслідувати своїх наставників-викладачів.

Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, перебування в режимі бесіди, діалогу, дії. Інтерактивною можна назвати методику, у якій той, хто навчається, є активним учасником, адже постійно: говорить, керує, моделює, пише, малює тощо,

тобто не виступає слухачем, спостерігачем, а бере безпосередню участь у тому, що відбувається.

Отже, в контексті професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я упровадження інноваційних, зокрема інтерактивних, технологій навчання студентів у навчально-виховному процесі ВНЗ, будуть засновуватися на використанні різних інноваційних, зокрема: метод проекту, метод портфоліо, метод дискусії у формі круглого столу, метод моделювання та розігрування ситуації за ролями, метод case-study.

Перша технологія була заснована на методі проекту. Як відомо, проекти розвивають логічне мислення, навички стилістичного оформлення своєї думки, правильного добору слів тощо. Не потребує доведення, що письмова діяльність – це важка робота, до того ж ризикована: оформлення наших думок до написаних слів змушує нас бути чутливими до критики, заперечень, неправильної інтерпретації [5, с. 135]. Нариклад, майбутнім фахівцям можна запропонувати підготувати проект за темою «Кабінет основ здоров'я у школі». Завчасно кожна міні-група отримує завдання-інструкцію: по-перше, визначити мету, завдання та основні форми організації кабінетів основ здоров'я (кабінет ОЗ); по-друге, цей проект має бути цікавим для інших людей, зрозумілим щодо вибору позиції; по-третє, він має бути виконаним з урахуванням його подальшого використання у професійній діяльності; студенти також мають врахувати такі моменти при його розробці: оформлення кабінету ОЗ, його навчально-методичне забезпечення тощо.

Формування в майбутніх учителів основ здоров'я прийомів самовдосконалення, поглиблення знань щодо проблем з основ здоров'я можливе через адаптований метод портфоліо. Технологія портфоліо не так давно увійшла до арсеналу сучасної практичної педагогіки, але вже зайняла важливе місце як у теорії, так і в практиці освіти (англійської «portfolio» – портфель, тека для важливих документів). Прикладом використання цього методу може бути створення портфоліо з тем курсу «Основи здоров'я».

Метод дискусії у формі круглого столу. Цей метод використовується для демонстрації різноманітних поглядів на проблему, що вивчається. Розглядаючи протилежні позиції з дискусійної проблеми, студенти ознайомлюються з альтернативними поглядами, на практиці навчаються захищати власну позицію, вислуховують інших.

Дискусія має бути проблемною. Світовий педагогічний досвід накопичив низку прийомів організації обміну думок, які є згорнутими формами дискусії [3, с. 134 – 149]. Але в нашому випадку ми вирішили використати таку форму, як «круглий стіл», – бесіду, у якій однаковою мірою бере участь невелика група учнів (до 5 осіб), відбувається обмін думками між учнями та з «аудиторією» (решта студентів).

В роботі круглий стіл може проводитися на тему «Проблеми викладання предмета «Основи здоров'я» в сучасній школі: стан та перспективи». Учасники круглого столу завчасно повинні ознайомитися

з інформацією щодо теперішнього стану організації викладання шкільного предмета «Основи здоров'я» у школі й відстоювали свої позиції в ході круглого столу.

Так, головним завданням учасників круглого столу було ствердження своїх аргументів, тільки базуючись на своєму практичному досвіді (тобто на інформації, отриманій при проходженні навчальної практики у школі). Однією з важливих вимог було визначено таку: добираючи матеріал до уроків, майбутньому вчителю основ здоров'я слід особливу увагу звернути на відповідність їхнього змісту віковим особливостям, реальним потребам учнів та їхнім навчальним можливостям. Наприклад, ще темою дискусії може бути проблема відповідності кадрів стосовно викладання шкільного предмета «Основи здоров'я». Як зазначалося раніше, означена спеціальність є новою, тому з позиції сучасної школи цей предмет викладають учителі біології, безпеки життєдіяльності, екології, фізичної культури, але не відповідні кадри. Тому це питання було актуальним у ході проведення круглого столу.

Моделювання й розігрування конкретної сюжетної ситуації за ролями сприяє розвитку комунікативних умінь, здатності зрозуміти позицію іншого, що, у свою чергу, через ідентифікацію з чужою роллю дозволяє освоювати новий досвід спілкування, з яким він раніше був незнайомий, розширити власний досвід переживань, змінити стереотипи поведінки та стилі взаємодії. Рольова гра, «яка потребує активного конструювання своєї ролі й імпровізації, здатна більш ефективно змінювати установки, ніж пасивне сприйняття переконань» [135, с. 95].

З метою закріплення теоретичного матеріалу в контексті професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я може бути проведено сюжетно-рольове моделювання різних ситуацій, а саме: моделювання ситуації оцінки індивідуального рівня здоров'я учня та складання для нього індивідуального плану здорового способу життя; моделювання ситуації відмови від сигарет, алкоголю та наркотиків; моделювання ситуації допомоги людині з обмеженими можливостями; моделювання ситуацій із конструктивним розв'язанням конфліктів; моделювання ситуації евакуації з класу, школи при небезпечних ситуаціях

Метод case-study. Поняття кейса (ситуації) – одне з базових понять методу. Кейс (від англійського «case» – ситуація) – це реальні й докладно описані ситуації педагогічної практики разом із причетними до ситуації супутніми фактами, думками (від яких залежить її вирішення). Найпоширеніше визначення ситуації говорить про неї як про сукупність елементів середовища, фрагмент середовища на певному етапі життєдіяльності індивіда. Таке розуміння ситуації дозволяє виділити такі її складові частини: діючі особи, здійснювана ними діяльність, тимчасові й просторові аспекти ситуації [2].

Грамотно розроблений кейс – це інструмент, за допомогою якого в навчальну аудиторію привноситься частина реального життя, реальна

ситуація, що виникла в ході педагогічної діяльності, над якою треба самостійно попрацювати й представити обґрунтоване рішення. Кейси зазвичай складають у письмовій формі, виходячи з досвіду реальних людей. Їх читають, вивчають і обговорюють.

Маючи готовий кейс, викладачеві, щоразу приходячи до нової аудиторії, доведеться заново не тільки планувати заняття, але й повному конструювати сам процес проведення заняття з використанням методу case-study. Планування пов'язане з корегуванням плану занять відповідно до особливостей групи, рівнем її підготовки.

Вважаємо за доцільне навести деякі приклади кейсів, розроблених для майбутніх учителів основ здоров'я, що використовувалися в процесі їхньої професійної підготовки, та відповіді окремих студентів:

Метод case-study. Ситуація: Двадцятирічні Юлія та Олексій зустрічаються протягом 10 місяців. Олексій до знайомства з Юлією мав достатньо багатий попередній досвід статевого життя з частою зміною партнерок. Юлія також мала досвід статевого життя. Однак відносно одне одного у пари плани були серйозними – вони хотіли побратися. Та коли стало питання про статеві стосунки між ними, Юлія наполягала пройти аналіз на ВІЛ. Олексій категорично відмовився від нього, а натомість погрожував дівчині розривом їхніх стосунків. Юлія бачила, що Олексій страждає. Побоюючись розриву, вона майже погодилась із думкою коханого про неважливість «для справжніх стосунків якогось там тесту на вигадану інфекцію».

Знайдіть рішення цієї ситуації. Чи існують ризики стосовно ВІЛ-інфікування? Для кого? Які саме? Що можна порадити дівчині в цій ситуації? Чому? Як слід вибудувати розмову з юнаком? Яку інформацію слід подати і в якій формі? При виконанні завдань студенти висловлювали такі думки.

Підсумовуючи аналіз рішних державних документів, особливо навчальних програм «Основи здоров'я», та враховуючи певні зміни в суспільстві, можна зробити такі загальні висновки стосовно використання інноваційних технологій майбутніми вчителями основ здоров'я у професійній підготовці:

1. Підготовка майбутніх учителів основ здоров'я має бути зв'язана з необхідністю докорінної зміни застарілих підходів у навчальному процесі, створення моделі інтерактивного навчання, використання інноваційних педагогічних методик освіти, зміни ролі педагога з головного носія інформації на помічника студентів у їхньому науковому пошуку, співавтора педагогічного процесу, де студент і викладач виступають партнерами, наданні студентам можливостей вибору в досягненні мети в навчанні за обраною спеціальністю.

2. Виховувати дитину в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності повинен навчати сучасний фахівець, який знає багато методик викладання предмету та інноваційні технології.

Отже проблема використання інноваційних технологій завжди буде актуальною, а наш науковий пошук буде накопичуватись за рахунок прогресу у цьому напрямку.

Список використаної літератури

1. Бібік Н. Інтегрований курс «Основи здоров'я». Програма. 3-4 класи [Бібік Н., Бойченко Т., Коваль Н., Манюк О.] // Початкова школа. – 2003. – № 2. – С. 43–49. **2. Бібік Н.** Основи здоров'я. Навчальна програма. 3-4 кл. // Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 кл. / Н. Бібік, Т. Бойченко, Н. Коваль. – К. : Початкова школа, 2006. – С. 187–195. **3. Державний** стандарт початкової загальної освіти // Освіта України. – 2000. – № 50. – С. 1–32. **4. Інтерактивні** методи і прийоми навчання – курс на формування життєвих навичок / Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 9. – С. 4–5. **5. Основи** здоров'я. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. – К. : Ірпінь, 2005. – 41 с. **6. Технології** професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навч. посіб. // Технології загально педагогічної підготовки майбутніх учителів ; за заг. ред. д-ра пед. наук О. А. Дубасенюк. – Житомир, 2001. – Ч. 1. – 267 с. **7. Шахненко В.** Моніторинг здоров'я: навчальна програма спецкурсу для студентів спеціальностей «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», «Біологія», «Фізкультура», «Психологія», «Соціальна педагогіка» та «Дефектологія» педагогічних ВНЗ України (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр) / укл. В. Шахненко, Є. Цуканова, С. Страшко. – Харків : ФОП «Петрова І. В.», 2006. – 24 с.

Радченко А. В. Інноваційні технології як сучасні умови у професійній підготовці майбутніх вчителів основ здоров'я

У статті розкривається упровадження інноваційних, зокрема інтерактивних, технологій навчання студентів у навчально-виховний процес ВНЗ – спрямовувалася на активне включення студентів у процес оволодіння професійним знаннями та вміннями на основі використання інноваційних, і в першу чергу інтерактивних, технологій, а саме: методу проекту, портфолію, дискусії у формі «круглого столу», моделювання та розігрування ситуації за ролями, case-study. Головне завдання, яке покладено на майбутнього фахівця це навчально-професійна діяльність за умови активного впровадження інноваційних технологій організації навчального процесу у ВНЗ яка б сприяла створенню та підтримці відповідного психологічного клімату, коли студенти могли вільно висловлювати свої думки, активно спілкуватися, відстоювати власні позиції тощо. Такий підхід до навчання дав змогу гармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні й методичні знання, уміння, способи діяльності, посилити їхню професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність базової підготовки, створити умови для

професійного становлення та саморозвитку майбутніх учителів основ здоров'я.

Ключові слова: основи здоров'я, інноваційні технології, професійна підготовка.

Радченко А. В. Инновационные технологии как современные условия в профессиональной подготовке будущих учителей основ здоровья

В статье раскрывается внедрение инновационных, в том числе интерактивных, технологий обучения студентов в учебно-воспитательный процесс ВУЗА – направленное на активное включение студентов в процесс овладения профессиональными знаниями и умениями на основе использования инновационных, и в первую очередь интерактивных, технологий, а именно: метода проекта, портфолио, дискуссии в форме «круглого стола», моделирование и разыгрывание ситуации по ролям, метода case-study. Главное задание, которое возложено на будущего специалиста это учебно-профессиональная деятельность при условии активного внедрения инновационных технологий организации учебного процесса в ВУЗЕ, которая бы способствовала созданию и поддержанию соответствующего психологического климата, когда студенты могли свободно высказывать свои мысли, активно общаться, отстаивать собственные позиции и тому подобное. Такой подход к обучению дал возможность гармонизировать общекультурные, психолого-педагогические и методические знания, умения, способы деятельности, усилить их профессиональную направленность, обеспечить фундаментальность базовой подготовки, создать условия для профессионального становления и саморазвития будущих учителей основ здоровья.

Ключевые слова: основы здоровья, инновационные технологии, профессиональная подготовка.

Radchenko A. V. Innovative Technologies as Modern Conditions in the Professional Preparation of Future Teachers of Basic Health

The article deals with the implementation of innovative, interactive, learning technologies students in the educational process of the university is aimed at active involvement of students in the process of mastering professional knowledge and skills through the use of innovative, first and foremost, interactive, technologies, namely: a method of project, portfolio, discussions in the form of "round table", modeling and acting out a situation to role-method case-study. The main task entrusted to the future specialist is an educational-professional activity with the active introduction of innovative technologies of the educational process at the university, which would have facilitated the establishment and maintenance of appropriate psychological climate, where students could freely Express their thoughts, to actively communicate, to defend their own positions and the like. This approach to

learning has provided an opportunity to harmonize cultural, psychological-pedagogical and methodical knowledge, skills, ways of working, to strengthen their professional orientation, to provide a fundamental nature of basic training, to create conditions for professional development and self-development of future teachers of basic health.

The paper provides the analysis of the state of elaboration of the problems of professional training of the future teachers of the bases of health in the philosophical, historical and pedagogical, psychological and pedagogical literature; the substantial characteristic of the concept of „bases of health” in the context of professional training of future teachers of the bases of health is represented; the peculiarities of professional training of the future teachers of the bases of health in higher educational institutions are characterised; on the basis of certain criteria and indicators the levels of the formation of future teachers ' professional training of the bases of health are described, the pedagogical conditions of the process of professional preparation of future teachers of the bases of health are grounded; the efficiency of the developed pedagogical conditions that ensure the process of professional preparation of future teachers of the bases of health is experimentally checked.

Key words: health basics, innovative technologies, professional training.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2015 р.

Прийнято до друку 14.05.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Горащук В. П.

УДК 043.012

М. М. Роганов

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ «ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА»

Сучасний етап розвитку педагогічної освіти України визначається тенденціями до інтеграції в європейський освітній простір. Подальша демократизація системи освіти, її гуманізація, здійснення особистісно зорієнтованого підходу до студента зумовлюють істотні зміни освітніх пріоритетів і висувають принципово нові вимоги до професійно-педагогічної підготовки вчителя.

Фахова досконалість сучасного вчителя все більше характеризується рівнем його педагогічної культури, що визначає ефективність педагогічних дій.

Технологічна культура як складник професійності вчителя віддзеркалює його здатність приймати рішення та діяти відповідно до особливостей застосування сучасних педагогічних та інформаційних технологій.